

Arbeidsmodellens prosedyrer

[0] Mål for universelle tilpasninger, steg 0:

- Skolens universelle tiltak skal omfatte flest mulig elever

[1] Mål for bekymringsfasen, steg 1 [2-9]:

- Avklare betingelser for samarbeid skole/PPT
- Sikre at saken er godt opplyst
- Sikre en godt opplyst tilmelding dersom saken bør utredes videre av PPT
- Vurdere og tilbakemelde skolens utredningskapasitet

[2] Avklaringer, ok?

- Er eleven tidligere utredet PPT?
- Hvis ja, hva ble det konkludert med?
- Har skolen tillatelse til å dele opplysninger om eleven og å identifisere eleven med navn?
- Har skolen oversikt over resultater fra eventuelle tidligere utredninger, PPT/andre eksterne hjelpeinstanser?
- Er nøkkelpersonene til stede: Rektor, kontaktlærer, annet personell som kjenner eleven godt?

[3] Stopp!

- Avtal å behandle saken på nytt i nytt møte dersom forutsetningene over ikke er til stede
- Begrunnelse: Forutsetningene for å belyse saken er ikke til stede jfr. [2]a-e
- Manglende forutsetninger kan alternativt kompenseres for
- Gjør eventuelt da konkrete avtaler om dette før du går videre til [4]

[4] Godt opplyst sak?

Utforsk skolens utredning!

Spør:

Hvordan opplever eleven skolesituasjonen?

Hvordan opplever foreldrene eleven i skolesituasjonen?

Hvilke praksisteorier har lærer, rektor, eventuelt andre eksterne hjelpeinstanser om problemet ut fra sin rolle?

Hva har skolen gjort av tiltak?

- Prøv å forhandle frem en felles tolkning av problemet
- Hvilken felles tolkning ble fremforhandlet?
- Synes skolen å ha utredet det de skal?

Tenk:

Hva tenker du er problemet?

Hvilke teorier/begreper setter du dette i sammenheng med?

Hva trengs av ytterligere empiri/analyser for å belyse saken?

Ressurs: Veileder for spesialundervisning, fase 1, bekymringsfasen.

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/spesialundervisning/Spesialundervisning/>

- Hvis ja, se [9]
- Hvis nei, se [5]

[5] Kapasitet?

- Vær konkret på hva skolen bør utrede grundigere (jfr. fase 1 i veileder for spesialundervisning)
- Hvilken kapasitet synes skolen å ha for å få dette til?
- Ved høy kapasitet, "slipp saken", gå til [6]
- Ved lav kapasitet, gå videre til [7]

[6] Plan for universelle tiltak (PUT)

- Informere om muligheter for utvikling av universelle tiltak ved hjelp fra kommunale og statlige skoleutviklingstjenester (jfr. oppdatert liste for dette)
- Informere om plan for universelle tiltak (jfr. informasjon om PUT)

[7] Særlige tiltak?

Hvilke behov for særlige tiltak synes skolen å ha m.h.t utredning av elevers behov i en førtilmeldingsfase? (jfr. fase 1 i veileder for spesialundervisning)

[8] Notat, kompetanseutvikling

Dokumenter behov for særlige tiltak [7] i samtale med – eller i kort notat til PP-leder

[9] Sikre godt opplyst tilmelding

- Vær konkret på tilmeldings-krav!

Ressurs: Veileder for spesialundervisning, fase 2, tilmeldingsfasen.

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/spesialundervisning/Spesialundervisning/>

- Begrunnelse: PPT-tjenestens utredning tar utgangspunkt i og bygger videre på skolens utredningsarbeid i førtilmeldingsfasen. En godt opplyst tilmelding sikrer kontinuitet i overgangen mellom skolens og PPT's utredningsarbeid. En ufullstendig, ikke godt nok opplyst tilmelding sendes derfor i retur, noe som vil forlenge saksyndighetsprosessen.

[10] Mål for tilmeldingsfasen, steg 2 [11-19]:

- Bearbeide, dele og kommunisere samarbeidsutfordringer, bekymringsfasen, steg 1
- Sikre sømløs overgang mellom skolens og PP-tjenestens utredning
- Lage plan for utredning, ut fra bekymringer i steg 1, formulert i tilmelding, steg 2 og etter prosedyrer [20-27] i steg 3
- Vurdere og tilbakemelde skolens henvisningskompetanse

[11] Intern erfaringsutveksling, steg 1

Utforsk samarbeidsutfordringer i skole i bekymringsfasen, steg 1, med kollega nr. 2 i sak eller med kollegaer i internt team (nettverk)!

Diskuter med kollega(er):

- Hvilke hovedutfordringer oppsto i ditt samarbeid med skolen?
- Kjenner din(e) kollega(er) igjen dette fra egen praksis?
- Tips til måter å møte utfordringene?
- Momenter for intern kompetanseutvikling?

[12] Notat, kompetanseutvikling

Dokumenter [11d] i samtale med – eller i kort e-postnotat til PP-leder

Arbeidsmodellens prosedyrer

[13] Godt opplyst tilmelding?

- Er tilmeldingen god opplyst, dvs. reflekterer tilmeldingen [4b] og [9]?
- Hvis nei, gå videre til [14]
- Hvis ja, gå videre til [17]

[14] Retur

Dårlig opplyst tilmelding returneres av PP-leder etter samtale med PP-rådgiver jfr. begrunnelse [9b]

[15] Særlige tiltak?

Hvilke behov for særlige tiltak synes skolen å ha m.h.t tilmelding av elevens behov i førtilmeldingsfasen?

[16] Notat, kompetanseutvikling

Dokumenter behov for særlige tiltak [15] i samtale med – eller i kort e-postnotat til PP-leder

[17] Utredningsbehov?

Utforsk utredningsbehov med kollega nr. 2 i sak eller i team (nettverk)!

Diskuter med kollega(er):

- Hva tenkte du var problemet?
- Hvilke teorier/begreper satte du praksisteoriene i sammenheng med?
- Hva tenker din(e) kollega(er) er problemet?
- Hvilke teorier/begreper setter din(e) kollega(er) din praksisteori i sammenheng med?
- Hva tenker dere nå trengs av ytterligere empiri/analyser for å belyse saken innen rammene av PP-tjenestens videre utredning i steg 3?

[18] Utredningsskisse

- Lag skisse til utredningsplan ut fra diskusjon med kollega (er) jfr. prosedyrene for utredningsfasen, steg 3 [21-27]
- Gjør avtaler!
- NB! Juster tid/sted ut fra de involvertes behov

[19] Utredningsplan

Lag endelig utkast av utredningsplan (jfr. mal) som sendes til foreldre (elev) m. kopi til skole v./rektor.

[20] Mål for utredningsfasen, steg 3 [21-27]:

- Forhandle frem og validere en felles tolkning av elevens behov i skolen med nøkkelinteressentene

[21] Foreldresamtale

Utforsk foreldres opplevelse av elevens behov i skolesituasjonen!

Ressurs: *Dialogmøte om den gode fremtid! - En styrke- og løsningsfokusert tilnærming, med hovedfokus på fremtiden.* Seikulla, J. & Arnkil, T. (2007). Nettverksdialoger. Oslo: Universitetsforlaget.

- Innled en åpen dialog med foreldrene:

Se for deg ett år frem i tid, og at barnet ditt har det bra på skolen;

- Hvordan er situasjonen da?
- Hvem var det da som hjalp barnet?
- Hvilken hjelp fikk barnet?
- Hva gjorde du/dere i rollen som foreldre for at de gode endringene fant sted?

Visjonen om den gode fremtid rammer inn videre problemfokusede samtale:

Se "tilbake" til i dag, altså på dagens situasjon;

- Hva synes du/dere er vanskelig?
- Informér så foreldrene om at vurderinger i bekymringsfasen [4] førte til en tilmelding til PPT [10] og at vurderinger i tilmeldingsfasen [13-18] førte til en plan for utredning [19] som legges til grunn for PP-tjenestens utredning [20-27] som skal ende i en tilrådning om tilrettelegginger for eleven i skolen
- Gå igjennom utredningsplanen
- NB! Avtal hvordan utredningen kan gjennomføres på best mulig måte for eleven

[22] Elev-/foreldresamtale

Utforsk elevens opplevelse av behov i skolesituasjonen!

Ressurs: *Dialogmøte om den gode fremtid! - En styrke- og løsningsfokusert tilnærming, med hovedfokus på fremtiden.* Seikulla, J. & Arnkil, T. (2007). Nettverksdialoger. Oslo: Universitetsforlaget.

- Innled en åpen dialog med barnet:

Se for deg ett år frem i tid, og at du da har det bra på skolen;

- Hvordan er situasjonen da?
- Hvem var det da som hjalp deg?
- På hvilken måte ble du hjulpet?
- Hva gjorde du selv for at de gode endringene fant sted?

Ulike aspekter ved den gode fremtid bør dveles ved og skrives ned. Målet er her å utforske barnets konstruksjoner av hva som har betydning i skolesituasjonen for barnet, og hva som bør prioriteres av tilrettelegginger i skolen. Visjonen om den gode fremtid rammer inn dialogens videre fokus på bekymringer og problemer:

Se "tilbake" til i dag, altså på dagens situasjon;

- Hva synes du er vanskelig?
- Informér eleven kort og enkelt om at vurderinger i bekymringsfasen [4] førte til en tilmelding til PPT [10] og at vurderinger i tilmeldingsfasen [13-18] førte til en plan for utredning [19] som legges til grunn for PP-tjenestens utredning [20-27] som skal ende i en tilrådning om tilrettelegginger for eleven i skolen
- Gå igjennom utredningsplanen
- Avtal hvordan utredningen kan gjennomføres på best mulig måte for eleven

I hver ny dialog om elevens opplevelse av skolesituasjonen innen rammene av en intensiv og utforskende tilstedeværelse i skolen [24] tas prioriteringen fra forrige dialogmøte opp. Barnet får her mulighet til å justere og lage nye rangeringer av den gode fremtid på skolen.

Arbeidsmodellens prosedyrer

[23] Lærersamtale

Utforsk lærers opplevelse av elevens behov i skolesituasjonen!

Resurs: Dialogmøte om den gode fremtid! - En styrke- og løsningsfokuset tilnærming, med hovedfokus på fremtiden. Seikkula, J. & Arnkil, T. (2007). *Netverksdialoger*. Oslo: Universitetsforlaget.

- a) Innled en åpen dialog med lærer:

Se for deg ett år frem i tid, og at eleven din har det bra på skolen;

- 1) Hvordan er situasjonen da?
- 2) Hvem var det da som hjalp barnet?
- 3) Hvilken hjelp fikk barnet?
- 4) Hva gjorde du i din rolle som lærer for at de gode endringene fant sted?

Visjonen om den gode fremtid rammer inn videre problemfokusede samtaler:

Se "tilbake" til i dag, altså på dagens situasjon;

- 5) Hva synes du er vanskelig?
- b) Informer så lærer om at vurderinger i bekymringsfasen [4] førte til en tilmelding til PPT [10] og at vurderinger i tilmeldingsfasen [13-18] førte til en plan for utredning [19] som legges til grunn for PP-tjenestens utredning [20-27] som skal ende i en tilrådning om tilrettelegginger for eleven i skolen
- c) Gå igjennom utredningsplanen
- d) NB! Avtal hvordan utredningen kan gjennomføres på best mulig måte for eleven

[24] Intensiv, utforskende og løsningsfokuset tilstedeværelse i skolen

Utforsk elevens læringsmiljø!

Etter å ha gjennomført dialogsamtaler med foreldre [21], elev/foreldre [22] og lærer [23], går du nå inn i en intensiv, utforskende og løsningsfokuset utredningssyklus [24]. Observasjon av eleven i læringsmiljøet (a) følges her av fortsatte dialogsamtaler med eleven (b-c) om hva som har betydning i skolesituasjonen for barnet [22a], og som følge av dette bør prioriteres av tilrettelegginger i skolen, fulgt av pedagogisk analytiske samtaler med lærer om mulige tilrettelegginger (d-g) og med rektor om mulige tilrettelegginger for observasjon og samtaler med elev og lærer (h-j). Utredningssyklusen gjentas inntil du opplever å ha tilstrekkelig grad av kunnskap til å vurdere elevens behov i skolesituasjonen i et individ-, aktør-, kontekstperspektiv (k-l).

Resurs: Pedagogisk analyse av elevens behov i det sosiale systemet skole. Nordahl, T. (2012). *Dette vet vi om: Pedagogisk analyse*. Gyldendal Akademisk.

Prosedyren for utredningssyklusen (a-k) er som følger:

- a) Observer eleven i læringsmiljøet
- b) Snakk med eleven om det du observerte i læringsmiljøet innen rammene av et dialogmøte ([22])
- c) Kombiner nødvendig test av elev med dialogmøtesamtaler
- d) Bruk det du observerer i læringsmiljøet og elevens prioriteringer i dialogmøtesamtaler [22a] som utgangspunkt for utforskende samtaler med lærer innen rammene av pedagogisk analyse:

Spør lærer:

Hva opplever du som problemet?

Hva tenker du at dette kan henge sammen med?

Hva kan du i din rolle som lærer gjøre for å bøte på vanskene?

- e) Prøv å forhandle frem en felles tolkning av problemet
- f) Hvilken felles tolkning ble fremforhandlet?
- g) Hva trengs av ytterligere empiri/analyser for å belyse saken?
- h) Bruk det du har observert, snakket med foreldre, elev og lærer om som ramme for en utforskende pedagogisk analyse med rektor:

Resurs: Pedagogisk analyse av elevens behov i det sosiale systemet skole. Nordahl, T. (2012). *Dette vet vi om: Pedagogisk analyse*. Gyldendal Akademisk.

Spør rektor:

Hva opplever du som problemet?

Hva tenker du at dette kan henge sammen med?

Hva kan du i din rolle som rektor gjøre for å støtte utredningsarbeidet?

- i) Prøv å forhandle frem en felles tolkning av problemet
- j) Hvilken felles tolkning ble fremforhandlet?
- k) Differensier så elevens behov i skolesituasjonen i et individ-, aktør-, kontekstperspektiv, sammen med rektor
- l) Ved behov for ytterligere empiri/analyser, gjenta utredningssyklusen (a-k) med ny observasjon, samtale med elev, lærer, rektor

[25] Intern erfaringsutveksling, prosedyre 21-24

Utforsk PP-tjenestens vurdering av elevens behov med kollega nr. 2 i sak eller i team (nettverk)!

- a) Beskriv utredningsfasens arbeidsprosess [20-24] og innsikten du har fått i samarbeidet med foreldrene, eleven selv, lærer og rektor om elevens behov i skolesituasjonen
- b) Ta stilling til:
  - 1) Hva som er viktigste for eleven i skolen? (aktørfaktor)
  - 2) Om eleven har behov for særlige individualiserte tilrettelegginger (individfaktor)
  - 3) Hvordan lærer og rektor kan legge til rette for elevens behov (1 og 2) i elevens læringsmiljø? (skolekontekst-faktor)
  - 4) Hvordan hjemmet kan støtte skolens tilrettelegginger? (hjemmekontekst-faktor)
- c) Lag et tentativt konkret løsningsforslag i form av en sammenhengs-sirkel, der aktør-, individ- og kontekstfaktorer som kan tenkes å opprettholde et tilfredsstillende utbytte av opplæringen koples til et målet om et tilfredsstillende læringsutbytte (inne i sirkelen)
- d) Bruk denne visuelle fremstillingen som utgangspunkt for videre validerende samtaler med elev/foreldre [26] og foreldre, lærer, rektor [27] om PP-tjenestens vurdering av elevens behov i skolesituasjonen

[26] Validering av behov med elev-/foreldre

- a) Informer eleven kort og enkelt om utredningsprosessen [20-25], med vekt på det konkrete løsningsforslaget [25c]
- b) Få innspill fra eleven på løsningsforslaget
- c) Revider løsningsforslaget ut fra elevens innspill
- d) Vektlegg at elevens innspill vil tas med i videre i egen samtale med skole og hjem [27]

[27] Validering av behov med skole og hjem

- a) Informer skole og hjem kort og enkelt om utredningsprosessen [20-26], med vekt på det konkrete løsningsforslaget [26c]
- b) Få innspill fra foreldre, lærer og rektor på løsningsforslaget

Arbeidsmodellens prosedyrer

- c) Revider løsningsforslaget ut fra innspill skole og hjem
- d) Vektlegg at innspill fra skole og hjem vil tas med videre i samtale med rektor om skolens kapasitet for håndtering av elevens behov [31]

[28] Mål for tilrådningsfasen, steg 4 [28-35]:

- Bearbeide, dele og kommunisere samarbeidsutfordringer, utredningsfasen, steg 3
- Vurdere elevens behov opp mot skolens kapasitet for håndtering av behovene
- Ta stilling til skolens kompetanse for universelle tilrettelegginger

[29] Intern erfaringsutveksling, steg 3

Utforsk samarbeidsutfordringer i utredningsfasen, steg 3, enten med kollega nr. 2 i sak eller med kollegaer i internt team (nettverk)!

Diskuter med kollega(er):

- a) Hvilke hovedutfordringer oppsto i ditt samarbeid med:
  - Eleven?
  - Foreldrene?
  - Lærer?
  - Rektor?
  - Andre hjelpeinstanser?
- b) Kjenner din(e) kollega(er) igjen dette fra egen praksis?
- c) Tips til måter å møte utfordringene?
- d) Momenter for intern kompetanseutvikling?

[30] Notat, kompetanseutvikling

Dokumenter særlige samarbeidsutfordringer [29d] i samtale med – eller i kort epostnotat til PP-leder

[31] Skolens kapasitet for håndtering av elevens behov?

PP-tjenestens tilråding bygger på kunnskap om elevens behov i skolesituasjonen som ble til i samarbeid med nøkkelinteressentene i utredningsprosessen, steg 3. Fordi elevens behov er uløselig knyttet til skolens kapasitet for håndtering av behovene, må skolens kapasitet utforskes nærmere.

Utforsk forholdet mellom elevens behov og skolens kapasitet for håndtering av behovene med nr. 2 i sak eller i internt team (nettverk)

- 1) Diskuter med kollega(er):
- a) Hvilken kapasitet ser skolen ut til å ha m.h.t å håndtere det reviderte løsningsforslaget? [27c]
- b) Prøv å differensiere og spesifisere eleven hjelpebehov, på et kontinuum fra universelle tilrettelegginger til særlige tilrettede tilpasninger
- c) Lag en tentativ plan for tiltak, bygget på elevens behov [27c], der særlige tilretteleggingstiltak for eleven (spesialundervisning), skilles fra tilpasninger innen den ordinære opplæringen for alle elever
- d) NB: Vær ambisiøs på skolens vegne!

Utforsk forholdet mellom elevens behov og skolens kapasitet for håndtering av behovene med rektor

- 2) Diskuter med rektor:
- a) Den tentative planen for tiltak [31,1c], bygget på elevens behov [27c], der særlige tilretteleggingstiltak for eleven (spesialundervisning), skilles fra tilpasninger innen den ordinære opplæringen for alle elever
- b) Hvilken kapasitet vurderer rektor at skolen har m.h.t å håndtere det reviderte løsningsforslaget? [27c]
- c) Gjør en konkret kapasitetsvurdering sammen med rektor!
- 1) Ved høy kapasitet for håndtering av elevens behov, gå til [32]
- 2) Ved lav kapasitet for håndtering av elevens behov, gå til [33]

[32] Plan for universelle tiltak

Sakkyndig vurdering konkluderer med ikke behov for særlige tilrettelegginger, gå til steg 0 [6], anbefaling av plan for universelle tilrettelegginger (PUT)

[33] Plan for særlige tilrettelegginger

Sakkyndig vurdering konkluderer med at eleven har behov for en kombinasjon av universelle tilrettelegginger og individuelle tiltak.

[34] Særlige tiltak?

Vurdér først hvilke behov for særlige tiltak skolen har m.h.t utforming av universelle tiltak?

[35] Notat, kompetanseutvikling

Dokumenter behov [34] i samtale med – eller i kort epostnotat til PP-leder

[36] Mål for vurdering av individuelle tilpasninger, steg 5 [37]:

- Å gi råd til skolen om hvordan eleven, med sine særlige behov, kan inkluderes i aktiv deltakelse med andre elever og voksne i læringsmiljøet:
- Slik at eleven kommer modus for læring.

[37] Sakkyndig vurdering

Beskriv hvordan elevens behov ble utredet i samarbeid med eleven selv, foreldre, skole og eventuelt andre eksterne hjelpeinstanser i steg 1-4

Vurdér hvilke ressurser som må settes inn for å realisere den tentative planen (31, 1c) som ble til i samarbeidet

- a) Hvilke behov for særlige tilrettelegginger har eleven?
- b) Hvilke kapasitetsutviklingsbehov har skolen knyttet til det å møte elevens behov?

Den sakkyndige vurderingen legges til grunn enkeltvedtak og for skolens utforming av en individuell opplæringsplan (IOP).

[38] Re-vurdering av individuelle vs. universelle tilpasninger

Den sakkyndige vurderingen er «ferskvare». Gjør derfor avtale med skolen om at hjelpebehovet re-vurderes i steg 1 med den hensikt å justere forholdet mellom individuelle- [5] og universelle tilpasninger [0]. jfr. målsetningen for steg 0 om at skolens universelle tiltak skal omfatte flest mulig elever [0].